

Nigerias olieforbandelse

Afrikas største økonomi og folkerigeste land, Nigeria, oplever i øjeblikket den værste økonomiske krise i årtier. De faldende oliepriser har ramt landet hårdt, fordi mere end 70 procent af statens indtægter stammer fra olieindustrien. Som i andre olierige lande har Nigeria lukreret på olien gennem et langt opsving, mens de andre sektorer er blevet forsømt

Af Laura Friis Wang

22

Den 32-årige Igbinoba Ewaens søger adspredelse, der ikke koster penge. Derfor sidder han på en sten og læser i et videnskabsmagasin midt i Nigerias hovedstad Abuja ved siden af et lille, lokalt marked og ikke langt fra den skole, han arbejder på som fysiklærer.

»Det er tredje måned i træk, at jeg ikke har fået løn,« siger han og kigger ud i luften.

Han er klædt i grå lærredsbukser og en lilla- og hvidstribet skjorte. Mellem benene har han en lyserød plasticpose med kiks og et lille håndklæde til at tørre sved af panden. Det er eftermiddag, og han er

lige blevet færdig med dagens undervisning på skolen.

Spørger han sin arbejdsgiver, hvornår han får sin løn, kommer der ikke noget svar, og efterhånden forventer han heller ikke at få noget. Han bliver ved med at undervise, for udsigten til at få et nyt job, hvor han bliver betalt, er ikke god. Han står i samme situation som stadigt flere offentligt ansatte i Nigeria i øjeblikket.

»Jeg har venner, som ikke har fået udbetalt løn i otte måneder,« fortæller han.

Nigeria er en af Afrikas største økonomier, men oplever den værste økonomiske krise i årtier. For før-

Nigeria er Afrikas største økonomi, men oplever den værste økonomiske krise i årtier. Foto: Robin Hammond

ste gang i mere end et årti har landet bevæget sig ind i recession. Årsagen er olie, eller rettere, manglen på alternativer til olie.

Heri minder Nigeria om en lang række lande kloten over, hvis politiske og økonomiske situation blev radikalt ændret, da olieprisen i slutningen af 2014 begyndte at falde efter mange år med priser på over 100 dollar pr. tønde. Oliepriser er en af de ting, der kan have mest omfattende og uforudsigelige konsekvenser i den globale økonomi.

De seneste år er flere amerikanske olieselskaber gået bankerot, Brasilien oplever store problemer med en økonomi, der skrumpet med næsten tre procent, og Ruslands falder med fire procent. I Danmark vil Dong vikle sig ud af fossile investeringer og APM ud af Nordsøen.

Hertil kommer de lande, hvis økonomier er dybt afhængige af olien. Venezuela, der sidder på nogle af verdens største oliereserver, er på sammenbruddets rand. Økonomien er kollapsede i en grad, så IMF har forudset en inflationsrate i år, der vil nå op over 720 procent. Og Angola, der i et årti levede udelukkende af olie og i 2007 oplevede en vækst i økonomien med hele 24 procent, har efter de faldende oliepriser haft et fald i BNP på 20 procent og en offentlig gæld, der er steget med 30 procent.

Et land rigt på olie

Siden slutningen af den nigerianske borgerkrig i 1970 har olie været en central faktor i Nigerias økonomi, og landet er i dag Afrikas førende olieproducent. Hver dag producerer Nigeria mere end 2,5 millioner tønder olie. Olien udgør ifølge OPEC 90 procent af Nigerias eksportindtægter, 70 procent af regeringens samlede indtægter og 35 procent af landets BNP.

Men værdien af olie er i disse år drastisk faldende. Prisen på en tønde olie er faldet fra 750 kroner i juni 2014 til mindre end 340 kroner i dag. Fordi Nigeria har baseret sin økonomi på olieindtægter, er statskassen i Nigeria ved at være tom.

Det er også grunden til, at Igbinoba Ewaens ikke får løn. Den 32-årige fysiklærer er fire måneder bagud med huslejen, så han er begyndt at arbejde for sin udløjer for ikke at blive smidt på gaden. Han har ikke købt tøj i et år og begrænser sig til at spise én gang om dagen.

»Jeg har tabt mig,« siger han og skynder sig at skifte emne. Han vil hellere tale om Nigerias nye præsident, der blev valgt i foråret 2015. Den unge fysiklærer er skuffet over præsidenten, ligesom mange af de nigerianere, Information møder i hovedstaden.

Muhammadu Buhari blev valgt med løfter om bæredygtige investeringer og en massiv indsats mod korruption, der fik nigerianere til at drømme om en lys fremtid for Afrikas mest befolkningsrige land. Men ifølge Ignoba Ewaens har situationen aldrig været værre.

»Jeg stoler ikke på politikere,« siger han.

Denne mistillid til politikere møder man hos de fleste i gaderne i Abuja. Og det er symptomatisk for store olieøkonomier som den nigerianske, forklarer professor ved Berkely Universitetet i Californien, Michael J. Watts, der er ekspert i olieafhængige økonomier og afrikanske landes udvikling.

»Mennesker på gaden ser politikere som korrupte – skolerne fungerer ikke, fordi lærerne ikke bliver betalt, sundhedsvæsenet fungerer ikke, militæret er korrupt og voldeligt. En af grundene til, at olierigdom går galt, er at de politiske magthavere sætter pengene ind i andre magtfulde interesser og for at opnå personlig gevinst,« siger han. Siden 1970'erne er der forsvundet 500 milliarder dollar fra Nigerias statskasse. De er blevet korrumpet, fortæller Michael J. Watts.

Ressourceforbandelsen

Vejene i hovedstaden Abuja er brede og velholdte, og mange af de biler, der kører på dem, er store og dyre. Langs vejbanerne er plantet blomster og palmer, og græsset i midterrabatten er grønt trods det tørre klima.

Abuja blev bygget som regeringsby i 1980'erne, husene er pæne og nymalede, mens store bygninger vidner om en rig hovedstad, heriblandt et kæmpe-

mæssigt fodboldstadion og Nigerias nationalbank – en trelænget skyskraber med sorte, skinnende glasruder.

Nelson Mandela sagde angiveligt engang: »Hvorfor besøge Europa, når du kan finde det hele i Abuja?«

Ud af Nigerias befolkning på over 180 millioner mennesker bor kun omkring en million i hovedstaden, mens landets største, og ekstremt hurtigtvoksende, by Lagos er på vej mod 20 millioner. Det kan måske forklare, hvorfor der ikke er noget trafikkaos på vejene.

Men man skal ikke køre langt uden for byen, før de pæne veje bliver hullede og ujævne, indtil de erstattes af røde jordveje. De eneste tydelige tegn på modernisering herude er tankstationerne, som er placerede langs vejen med få kilometers mellemrum.

I takt med at Nigeria har tjent sine penge på olie, er alle andre sektorer i landet blevet forsømt. Al økonomisk aktivitet har været rettet mod byerne, mens landområderne er blevet stadig mere fattige. I nogle af de mest afsidesliggende landdistrikter nordpå lever over 86 procent under fattigdomsgrænsen.

Den såkaldte 'ressourceforbandelse' betyder også, at landets økonomi er ekstremt sårbar. Det fortæller institutleder ved RUC og ekspert i afrikanske landes økonomier Peter Kragelund.

»Hvis en stor del af eksportindtjeningen i et land kommer fra olie, så er der en tendens til, at den lokale valuta vil stige i værdi, når olien gør det. Alle andre eksportvarer vil derfor blive dyrere for andre importører, og det vil sige, at der sker en yderligere koncentration af aktiviteter omkring olien,« forklarer han.

I den periode, hvor olien er meget værd, vil et land som Nigeria tjene relativt mange penge, men i samme periode dør alle andre aktiviteter. Når oliepriserne så falder, vil der ikke være nogen økonomisk aktivitet tilbage i landet.

Et paradoks

Det kan virke paradoksalt, at et land med store olieressourcer ikke bliver rigt af det. Se på lande som Norge og Canada.

Men en anden del af forklaringen på 'ressourceforbandelsen' i afrikanske lande handler om inkompetent regeringsførelse, forklarer Peter Kragelund. I nye demokratier som de afrikanske ser man en tendens til, at politikerne investerer de let tjente penge på projekter som udbygning af veje, elektricitet, uddannelse og sundhedsvæsen, men uden tanke for, at velfærden og infrastrukturen skal kunne fungere, når oliepriserne er lave. Mens olierige lande i Mellemøsten, Norge og Canada har lagt penge til side i fonde, er alle oliepengene i Nigeria blevet brugt rub og stub.

»Hvis man skal blive ved med at få noget ud af den infrastruktur, uddannelse og sundhedsvæsen, man har brugt penge på, så kræver det, at man holder så meget tilbage, at der er penge til at reparere vejene og betale løn til lærere og sundhedspersonale i dårlige tider,« siger Peter Kragelund.

Afhængig af import

I supermarkedet Cash and Carry i Abuja bevæger 50-årige Elvira Popoola sig ned ad de lange gange mellem vestligt importerede madvarer, tøj og kosmetiske produkter.

Det er begyndelsen af november, og supermarkedet er allerede pyntet op med gule, blå og røde neonlys til fejring af julen, og man kan købe store kurve med madvarer som cornflakes og Danish Butter Cookies pakket ind i cellofan og bundet op med røde sløjfer.

I indgangen står et kunstigt juletræ pyntet med skinnende kugler, og fra skrattende højttalere lyder »Jinglebells«. Det er i Cash and Carry, at de velhavende nigerianere i hovedstaden handler ind.

Elvira Popoola går ned i mælkeafdelingen og studerer de forskellige typer af importeret mælkepulver. Hun fortæller, at hun plejede at købe mælkepulveret Dano fra danske Arla, men nu er det blevet for dyrt. Da tiderne var bedre, købte hun to pakker Dana om ugen. I flere måneder har hun måttet nøjes med at købe én pakke, og i dag er tiden inde til at skalere ned til en billigere slags.

»De, der troede, at alt ville blive godt, bare fordi vi fik en ny præsident, er naive. De problemer, Nigeria står over for, løses ikke fra dag til dag«

Elvira Popoola
Nigerianer

»Hvis man skal blive ved med at få noget ud af den infrastruktur, uddannelse og sundhedsvæsen, man har brugt penge på, så kræver det, at man holder så meget tilbage, at der er penge til at reparere vejene og betale løn til lærere og sundhedspersonale i dårlige tider«

Peter Kragelund
Institutleder ved RUC

For 30 år siden var Nigeria selvforsynende med fødevarer. Men siden er landbruget ikke blevet udviklet nok, til at det har kunnet følge med den voksende befolkning. Derfor er Nigeria afhængig af importerede fødevarer. Det er et problem, når oliepriserne er lave, forklarer Peter Kragelund.

»Når landets valuta bliver mindre værd, stiger priserne på udenlandske varer, og det betyder, at store dele af befolkningen ikke har råd til mad i perioder som denne,« forklarer han.

Selv om Dano ifølge Elvira Popoola har en bedre smag og opløses godt i varmt vand, tager hun mælkepulveret af mærket Loha, der koster det halve, ned fra hylden og lægger i sin indkøbskurv.

»I morgen koster den sikkert det dobbelte,« siger hun, ryster på hovedet og tilføjer.

»De, der troede, at alt ville blive godt, bare fordi vi fik en ny præsident, er naive. De problemer, Nigeria står over for, løses ikke fra dag til dag,« siger hun.

Øget fokus på landbrug

Inden Nigeria begyndte at eksportere olie i de mængder, vi ser i dag, havde landet opbygget en eksport af blandt andet peanuts, men stort set al eksport på nær olien ligger i dag stille.

Michael J. Watts fortæller, at olierige lande som Venezuela, Angola og Nigeria ikke har været gode til at diversificere deres økonomier.

»Man skulle have troet, at der ville være politikere gennem årene, der har haft ønske om at investere i udviklingen af flere sektorer, men det har ikke været tilfældet. Der har ikke været nogen tilskyndelse,« siger han.

Det er der måske nu. Torben Getterman, der er Danmarks ambassadør i Nigeria, fortæller, at regeringen med Muhammadu Buhari i spidsen har lovet at investere i landbrugssektoren – blandt andet fordi man har indset, at det ikke nytter noget at lade økonomien være baseret på olie, der har så store prismæssige udsving.

»Der har ikke været det fokus på landbrugssektoren, som man med rette kunne have forestillet sig i et land som Nigeria med 180 millioner indbyggere, som måske i 2050 vil være oppe på 250 millioner. Men man begynder at fokusere på det nu. Det er alt for sent, men det er en vigtig start,« siger Torben Getterman.

Spørger man de lokale i supermarkedet, kender de godt til præsident Buharis løfte om at udvikle og investere i landbruget i Nigeria.

Ved siden af køleboksen med frisk mælk og yoghurt står Nonso Christopher på 28 år, der arbejder i en olie- og naturgasvirksomhed. Hun er ikklædt en knælang, stram nederdel og en sort skjorte. Hun har flere ringe på fingrene og guldøreringe i ørerne.

Om halsen bærer hun stadig sit identifikationskort, for hun er taget direkte fra arbejde til supermarkedet. Selvom hun er ansat i oliesektoren, er hun godt klar over, at det ikke nytter noget at være afhængig af olie, som Nigeria er i dag.

»Flere olieselskaber har nedlagt stillinger, og fabrikker er blevet lukket, så jeg synes, at vi bliver nødt til at investere i andre industrier,« siger hun.

Nonso Christopher er en af dem, der stadig har sit job og får sin løn, men hun mærker også de hårde tider. Hun har måttet sælge sin bil og kører nu med offentligt transport til arbejde. Fordi alle varer er blevet så dyre, har hun også måttet skære ned på sit husholdningsbudget.

Nonso Christopher fortæller, at præsident Buhari har udtalt, at flere nigerianere skal tilbage til landbruget. Hun er glad for, at regeringen vil skabe flere arbejdspladser og sikre, at der kommer flere nigerianske varer på hylderne.

»Men lige nu er kvaliteten af lokale madvarer meget lav, så der er brug for mange flere kompetencer end dem, nigerianske landmænd har i dag,« siger hun og lægger en kasse med små yoghurter importeret fra Frankrig ned i sin indkøbsvogn.

Kigger man væk fra Nigeria og længere mod øst på det afrikanske kontinent, er der eksempler på lande, som ikke er rige på ressourcer og derfor har haft en mere bæredygtig udvikling gennem årene. Peter Kra-

gelund nævner Rwanda som et land uden ressourcer, men som har en af de allerhøjeste og mest stabile vækstrater i Afrika. Til dels fordi den lokale valuta ikke har været påvirket af eksporten af en bestemt råvare.

»Men også fordi præsidenten blandt andet har investeret i landbruget og sikret hele varekæden – fra bønderne, til dem, der forarbejder den, og endelig til dem, der sælger og markedsfører varen. Og det er for alvor der, værdien bliver skabt,« siger Peter Kragelund.

Se fremad

Udnytter man situationen med de faldende oliepriser, kan det føre Nigeria mod bedre tider, mener Peter Kragelund. Mens eksportsektoren i landet har været sovende, mens oliepriserne har været høje, fordi det har været for dyrt at eksportere varerne, kan lokale eksportvirksomheder lige nu sælge deres varer billigt, fordi den nigerianske valuta er så lav.

»For staten er det noget rigtigt skidt, for den tjener ikke nogen penge. Der er ingen eksportindtægter eller skatteindtægter. Men for andre sektorer kan det blive startskuddet. Ikke på en dag eller en måned, men på længere sigt til faktisk at få bygget noget op, fordi det nu bliver lettere for dem at lave produkter, som bliver meget billige i andre lande,« siger han.

Michael J. Watts er enig i, at situationen i Nigeria kan udnyttes. For mens regeringen ikke er presset til for eksempel at indhente skatteindtægter, når den er sikret olieindtægter, så er der et stort incitament til at gøre det nu.

»Situationen lægger et kæmpe pres på regeringen til at se sig om efter andre indtægtskilder, og det kan måske være med til at opildne til politisk handling, som på sigt vil være langt bedre for landet,« siger han.

Selv om Nonso Christopher håber, at præsident Muhammadu Buhari kan få Nigeria ud af krisen, er hun ikke optimistisk.

»Han har lovet en hel masse, siden han blev valgt, men vi venter stadig på resultaterne,« siger hun.

Michael J. Watts fortæller, at Muhammadu Buhari har været lang tid om at komme i gang med at indfri de løfter, han kom med for halvandet år siden. Han var et halvt år om at udpege en ny regering, og selv om han har arresteret flere højtstående politikere fra den tidligere regering for korruption, sidder mange af de samme magtfulde folk tilbage på vigtige topposter.

»Det er umuligt at sige, om han kommer til at ændre den politiske situation, så det kan mærkes. Det er for tidligt at sige, men jeg er ikke optimistisk,« siger Michael J. Watts.

Tilbage på stenen i Abuja sidder Igbinoba Ewaens stadig og læser i sit videnskabsmagasin. I går ringede hans ven og fortalte, at han vil tage til nabolandet Cameroun og forsøge at skabe sig en bedre tilværelse der. En anden af hans venner rejste mod Storbritannien i sidste måned.

Men Igbinoba Ewaens er ikke klar til at forlade Nigeria. Han håber på bedre tider.

»Jeg bliver her og beder til, at regeringen vil tænke på fremtidens generationer.«

lafw@information.dk

Information var inviteret til Nigeria af The Milky Way to Development, som består af CARE Danmark, Arla, RBM, Billital Marooobe Network, cirad og Landbrug & Fødevarer.